

DAINA
AVOTINA,

Ceļa

ZVAIGZNE

821.174-31
Av 725

Vitas Lēnertes vāka dizains

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Daina Avotiņa, 2020

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8476-8

PIRMĀ DAĻA

1

SAKNES

Zalkšuciems bija simt gadus vecs. Neviens vairs nezināja teikt, kad un kā tas šajā vietā radies. Daži vecie ļaudis stāstīja romantiskas, droši vien pašu izdomātas leģendas, ka to radījis aizvainotas, atraidītas jūras vāravas par zalkti noburts princis, citi – ka reiz te krastā izpeldējis kuģa avārijā cietis un ar zalkšu palīdzību izglābies jūrnieks. Tas bijis kāds zviedrs, anglis vai pat no vēl tālākām zemēm atklīdis vīrs. Viņš uz savām mājām nekādi vairs neticis, sācis dzīvot šeit un radījis šo ciemu. Vai tā bijis vai nebijis, kas to lai zina? Pierakstīts šis notikums nekur nebija, bet stāstītāju mutē aizvien mainījās, jo ikviens tam kaut ko pielika klāt un kaut ko allaž atņēma arī nost.

Īstenībā tagadējie zalkšciemieši par savu izcelsmi daudz nemaz neprātoja. Tādai prātošanai un leģendu pētīšanai neatlika laika, un pagātne viņiem nešķīta šādas nodarbes vērtā. Viņi dzīvoja šodienā.

Viens gan bija skaidrs: nosaukumu ciemam sen vai arī ne tik sen devuši zalkši. Tie lunkaiņi laikam šeit bija

mituši kopš pasaules sākuma un arī tagad mita cilvēkiem līdzās gluži kā pilntiesīgi ciema iedzīvotāji.

Kālab lai tie te vienā mierā nedzīvotu, ja, šķiet, neviens cieminieks nekad nebija darījis tiem pārestību un arī tagad nedarīja. Šajā ciemā godā turēja gan lepno, jūras bangu šūpolēs bieži redzamo gulbi, gan sīko, pāri pagalma taciņai steidzīgi tekalējošo skudru, bet zalkti uzskatīja par tādu Dieva radību, kas ikvienai sētai nesot svētību.

Vecāsmātes zalktim veltīja leģendas par noburto princi. Pēc mīlestības noilgojušās meitenes tām no sirds ticēja un nepacietīgi gaidīja šo leģendu īstenošanos savā dzīvē. Ja arī nepiepildījās, jaunības skaistās ilgas viņas atcerējās vai visu mūžu un stāstīja par tām savām meitām, kaut labi apzinājās, ka pasakas ir un paliek tikai pasakas. Bija labi ticēt, ka pasaulē uzvaru gūst labie, nevis ļaunie spēki un tos labos iemieso viss dzīvais, tāpēc tas jātur godā.

Agros vasaras rītos dažāda laba saimniece, govi izslaukusi, zalktim pirmajam ielēja pie kūts pakša noliktā palielā māla lauskā silto dzīvības lāsi, lai mājās valdītu pārticība un satiecība.

Pie "Silajodu" Martas tāds piena kārotājs nāca vai ik rītu un, suņa neaiztikts, pacietīgi pie kūts durvīm gulēdams, gaidīja pienu, kamēr tas, kārdinoši čurkstēdams un smaržodams, lija slaucenē.

Bet Martas mātai Lūša Malvīnei cits zalktis, tici vai netici, bija uzņēmies tādu kā ne līgta, ne saukta aukļa lomu un sargāja piesaulē noliktu bērna šūpuli, lai mazuļa māte varētu netraucēti sarīdāt uz galda saimei maltīti.

Malvīnei par bērnu nebija jāraizējas. Viņa zināja, ka tikmēr, kamēr zalktis tur guļ, neviens cits dzīvs radījums, pat ne ziņkārīgais delveris kucēns, šūpulim netuvosies. Garām aizlidoja arī dunduri, mušas un citi tādi nešķīstēņi. Tie reti tika līdz viņas bērniņam, allaž patrāpījās uz zalkša garās, lipīgās mēles.

Gadījās gan, ka par šūpuļa apsarga pienākumu iedomāja arī vecais Reksis. Tas tad, aši uzmetis zalktim cieņas pilnu skatienu, piesardzīgi apgūlās otrpus šūpulim.

Zalktis pret tādu pieklājīgu kaimiņu neiebilda, taču pats palika, kur bijis, jo vai gan sunim var uzticēt bērnu? Te tas rējējs ir un te jau jož pakaļ kādai vārņai, žagatai vai pašmāju resnajam runcim.

Zalktis un Reksis abi sargāja bērnu un no saimnieces aizvien par labu šī svarīgā uzdevuma veikšanu dabūja ne vien pienu, bet arī kādu citu gardu kumosu.

– Nu gluži kā būtu Jurgos nolīgts mans Jezupiņš! – Malvīne mēdza pasmiēt par zalkti, kam pati bija šo Jezupa vārdu iedevusi. – Laikam tam ir laba sirds un tas saprot, ka mazais cilvēks pats sevi ne no viena ļaunuma aizsargāt vēl nespēj.

Un, pirms paņēma rokās bērnu, viņa, tā laipnīgi runājot, ielēja auklim Jezupam pienu bļodiņā. Zalktis nopelnīto trekno padzērienu nesteigdamies nobaudīja un tad bez jebkādas steigas aizložņāja uz dārza krūmiem atpūsties no apzinīgi veiktā darba.

Jāteic gan, ka ne jau nu kuram katram Jezups tā uzticējās, un viņa piesardzībai bija savs pamats. Reiz kaimiņu dēlēni bija Jezupu noķēruši un, bīdamies mātes rājiena, atnesuši labsirdīgajai Lūša Malvīnei, lai izceptot vakariņām.

Tāds briesmīgs puisēļu nedarbs bija radies ne jau aiz ļaunuma, bet aiz mazu bērnu dzīves un tās noteikumu nezināšanas un neizpratnes. Puikas bija noturējuši Jezupu par tā šķietamo pusbrāli zuti, kuru tēvs, no jūras pārnesis, aizvien lepni lika mātei uzcept, un tas zušcepētis bija varen gards. Puikas par savu guvumu arī jutās lepni, bet tikai līdz brīdim, kad Malvīne to nelika viscepties, bet palaida brīvībā un pašus viņus pamācīdama stingri norāja.

Tā uz pannas, paldies Dievam, neīstais zutiņš nenāca. Malvīne pat bijīgi lūdza tam piedošanu. Tomēr kopš tās reizes Jezups bija tapis piesardzīgāks, jo kurš var galvot, ka atkal kāds nesapraša viņu nesajauc ar zuti un ar kāru muti neapēd? Cilvēks ir liels rīma. Tas zalkšu ciltij izsenis zināms tāpat kā tas, kur draud briesmas un kur mājo labestība, no kurām mājām jāvairās un kurās arī zalktis jūtas kā mājās.

Patiesībā šo ne visai lielo cilvēku un arī zalkšu mājokļu kopumu par ciemu diezin vai pat varēja dēvēt. Tās bija tikai astoņas zvejnieku sētas, nelielu tīrumu un kuplu ābeļdārzu apņemtas un itin kā nolīdušas paslēpties no visas pārējās pasaules visnotuļākajā Silāju pagasta nostūrī, kuru pati daba skaisti bija atdalījusi no pārējās apkaimes ar dižu, vēju ērģeles spēlējošu silu, ziedošos vaivariņos un viršos tērtu, ar skurbi reibinošu purviņu, milzenīgo jūru un leknām, zaļām pļavām pie upītes.

Gar visām astoņām sētām kā lente locījās baltu smilšu ceļš, kuram vienā pusē atradās sešas nelielas mājas ar maziem laukiem, bet otrā pusē tikai divas, toties ar gana plašiem tīrumiem un lielākām ēkām.

Ciema rietu pusē jūra dienā auklēja sauli, naktī – mēnesi un zvaigznes, bet pati selga par šo ciemu stāvēja sardzē augu dienu un nakti, gan rāma un mīļa būdama, gan, nezin par ko sakaitināta, augsti, brīdinoši bangodama. Gadījās pat tā, ka jūra iegribēja ne visai mīļi paciemoties cieminieku māju pagalmos, taču to neatlāva neaugstā, sīkstām priedēm un spurainiem kadiķiem apaugusi kāpa un lielie akmens milži, kas bija sagūlušī pie paša ūdens klaida, no bangu dūrēm nebīdamies. Šie akmeņi spēja gluži kā sīksīku nieku saplēst šļakatu driskās un izsvaidīt smiltīs ikvienu visaugstāko krastā izauļojušo vilni, tādējādi mazinādami jūras niknuma postošo spēku.

Ciema ziemeļu galā izsenis auga diženu masta priežu sils, taču kuģu mastiem šos kokus neviens nekad nebija cirtis un necirta. Ja notes reizē saimniecībā ievajadzējās kādu balķi, cilvēks to sadabūja no jūras tālākajā mežā. Laikam jau ikviens, kaut par to nemaz nedomāja, tomēr kaut kur sevī apzinājās, ka sils viņu sargā no ziemeļa stindzinošās ledus dvašas, tālab tas jāsaudzē.

Šajā dižajā silā auga tādas baravikas, kādas nekur citur neatradīsi. Ja daža saimiece nebija laikus padomājusi, ko azaidā saimei galdā cels, viņai bija tikai jāpauzē mazu strēķīti pa silu un grozs ātri tika pilns, tātad arī panna pilna, bet, ja tā nav tukša, tad jau nevienam vēderam nav aiz izsalkuma jākurkst.

Dienvīdu galā uz jūru, akmens cietai siekstai guldzot pāri traukdamās, čaloja Zalkšupe, ietērpusi savus krastus leknās pļavās, kurās pirms Jāņiem skanēja ne tikai sienāžu romantiskās cītaras, bet arī skaņa un skarba izkaptis švikstoņa, zālei dzīvību atņemot. Izretis tai piebalsoja

arī kāda cilvēka balss dziedāta dziesma. Jā, izretis, jo bija pienākuši skarbi laiki un prāts uz dziesmu nenesās.

Pļavu parasti pļāva visi cieminieki vienlaikus un kopā, un sienu pēc tam sadalīja, cik kuram vajadzēja. Zalkšuciemā neviens neuzskatīja, ka būtu jārēķina, vai kādam netiek klēpītis vairāk vai mazāk. Viņuprāt, visi zemes dotie labumi pieder ikvienam, tāpat kā debesu plašumi pieder visiem un ikvienam. Dievs nav skopojies, tos cilvēkam dodams, tālab arī cilvēks nedrīkst būt skopulis.

Siena pļaujas laikā zalkšciemieši pastrēba ar krējumu aizdarītu skābputru spēkam, Jāņos atpūtas priekam pacilāja putojošu alus kausu.

Par šauro, gana seklo Zalkšupīti vecaiņi ikvienam nezīnī, katru savu vārdu paši gluži vai izgaršodami, aizrautīgi klāstīja, ka tā upīte senos laikos esot bijusi tik plata un dziļa, ka pa to pie viņu ciema tuvu piebraukuši pat diži jūras kuģi, ar kuriem te ieradušies svešā mēlē runājoši tirgoņi ar tik brīnumainām tālu zemju mantām, ka ciema sievām un meitām, uz tām skatoties, acis sprāgušas laukā no pieres.

Atbraucēji savties esot brīnījušies par šejeniešu vienkāršo, savrupo dzīvošanu un labuprāt savu bagātību mainījuši pret brangi nokūpinātu zutiņu un citām zivīm, pret medu vai pret sievu noadītām rakstainām zeķēm un cimdiem. Reku, Lūša Malvīnei vēl esot no tiem laikiem saglabājušās greznas krelles, kuras viņa kopā ar dautziem nostāstiem mantojusi no sava vīra vecvecmātes. Tās krelles Malvīnei glabājoties uz plauktiņa goda vietā pie vecvecmātes bildes, ko uzzīmējis ciemā reiz ieklidis mākslinieks, kurš pēc tam te apmeties ik vasaru.

Tādas krelles Malvīnei patiesi bija, bet no kurienes tās nākušas, to gan viņa nezināja sacīt. Bet, kad Malvīne lūkojās uz vecvecmāti un pēc tam spogulī pati uz sevi, viņa domāja, ka ir tai bildes vecainei ļoti līdzīga.

Diemžēl tagad upes straume bija apsīkususi. Pa to vairs pat ar seklu laivu bija pagrūti irties, kur nu vēl ar kuģi, bet stāvos, mežainos krastus pali bija noārdījuši un pārvērtuši par pļavām.

Rītu pusē gar visām mājām locījās jau pieminētais ceļš, nošķirdams “Silajodus” un “Purajodus” no pārējām sētām. Vēl tālāk aiz abām šīm mājām rāmi snauđuļa nelielais purviņš. Protams, arī tam vārdu bija devis zalktis, tātad – Zalkšupurvs. Ciema ļaudis šķietami necilo purviņu turēja tādā pašā cieņā kā dižo silu. Un bija jau arī vērts pelēcīgo akacaini godāt. Ja kādam tā lauza muguru, ka ne soli bez vaida paspert, viņš vai nu ar saviem spēkiem, vai ar citu palīdzību aizklunkuroja uz purvu un iegūla rāvainā kūdras bedrē pie pamatīga akmens tēvaiņa sāna. Gluži kā pirts dīķīti it tiksmi pagulēja tur kādu pusstundiņu, bet dažureiz ij ilgāk. Pavisam jauki un vērtīgi bija, ja šādai kūdras peldei pievienoja skudru pūžņa veiktu masāžu, guļot uz akmens lēzenās muguras. Tādā reizē gan bez ciešas zobu sakošanas un neapslāpējamas žēlas kunkstēšanas neiztika pat visstiprākais vīrs, toties pēcāk, kad bija dūņas no auguma noskalojis upītes straumē vai no pirts spaņņa, tad ikviens slavēja gan kūdru, gan skudras, jo, tici vai netici, cilvēk, viņam nekas vairs nekaitēja. Viņš bez dakteru palīdzības no jauna bija vesels kā melnais, sīvais rutks.

“Silajodu” jaunākajam dēlam Jancim, vienam no saimnieku četriem bērniem, gan sils, gan pļava, gan purviņš, gan jūra bija aukļa un pirmā skolotāja vietā. Lielajiem mājiniekiem par viņu daudz rūpēties nevienam nebija laika, ij mīļajai vecaimātei tā allaž pietrūka. Kad Jancis lūdza vecīti kopā aiziet avenēs, kas bija tik kārdinoši saldas, viņš bieži dzirdēja vienu un to pašu atbildi:

– Vī die, dēliņ, pasēdi nu tepat pie manis rāms! Man vēl šis darbiņš, vai redzi, padarāms. Avenes pagaidīs, nekur prom neaizbēgs. Pasēdi rāms!

– Putni apēdīs, – žēlabaini bilda Jancis.

– Nu lai jau putniņi ēd! Viņiem arī spēcīgs vajadzīgs. Ogas putniem ir Dieviņa dota maize. Lai jau ēd!

Un tā nebija vecāsmātes ogot negribēšana vai tukša runāšana. Viņai bija jāķidā, jāiesāla un jākaltē ziemai zivis, jāravē kāpostu un gurķu dobes, jāvāra zaptēs. Ja Jancis, kādā dobes galā nosēdināts, činkstēja aiz garlaicības un lūdza vismaz īsu pasaku pastāstīt, viņš tās vietā dzirdēja gluži kā baznīcas dziesmu nodziedātu vecāsmātes pamācību, ka lielajiem diendienā esot jāstrādā, lai viņam, mazajam, ziemā nebūtu jākar zobi vadzī. Ja būšot tukšs pagrabs un klēts, tad būšot tukšs arī Janča aizvien izsalkušais puncis.

Ja Jancis gribēja uzzināt, kā zobus var izņemt no mutes un pakarināt uz vadža, vecāmaite sāka teju vai dusmoties.

– Rimsties jel prašņāt, puika! Izaugsi, sapratīsi pats.

Tiesa gan, ogojot un sēņojot, ja bija atlicinājusi tai nodarbei brīsnīņu laika, vecāmaite mazdēlu ņēma līdzī. Puisēns, kaut vēl mazs kā rūķis, bija nadzīgs sēņotājs un pie reizes pieskatīts un visādās viņa prātiņam pieņemamās un vēl nepieņemamās gudribās pamācīts.

Paaudzies Jancis, tāpat kā pārējie Zalkšuciema bērni, pats atrada sev nodarbošanos. Protams, tikai tad, ja arī viņam nebija uzdots kāds šāda vēl niecīga cilvēka spēkiem piemērots darbiņš. Visādi citādi viņam bija ļauta brīvība, kurā gan arī bija jāievēro dažādi pieaugušo izdomāti, bet, pēc Janča domām, pavisam lieki noteikumi.

Tā nu uz purviņu pēc dzērvenēm un lācenēm iet viņš drīkstēja, bet tikai ne tālāk par Velnakmeni. Nu, to milzi, kas guļ pie dziedinātājas kūdras bedres. Taču medussaldās lācenes auga aiz tā akmens. Ja nedrīkst tālāk spert ne soli, kā lai tiek pie ogām?

Kameņu medu pļavas cintiņos pameklēt arī viņam nebija liegts, bet tos cintiņus maķenīt parakņāt – nekādā ziņā! Cintiņi esot kameņu mājas. Kur kamenītes dzīvošot, ja viņš mājokli izpostīs?

Bet kā lai viņš dabū medu palaizīt, ja neparakņā cintiņu?

Uz upi vienam doties nebija brīv, kaut Jancis labi zināja, kur atvari, kur brasls, un pa suņu modei peldēt arī bija jau iemanījies. Nedrīkst, un viss! Vari raudādams lūgties, viss velti. Viņu biedē ar upē dzīvojošu milzu samu, kas varot puiku aprīt.

Aiziet uz silu pasēnot?

Kur nu ko tādu pieredzēt! Tikai kopā ar vecomāti vai kādu no lielākajiem brāļiem. Nedod Dievs, silā viņu buciņš vai pat zaķis nobadišot.

Protams, Jancis bija gudrs zēns un lieliski zināja, ka zaķim nav ragu un tas nebadās, tomēr pretim runāšana bija liels grēks, ko labāk nedarīt. Viņam bija zināms arī tas, ka tāda savas neapstrīdamas patiesības un zināšanu izrādīšana var beigties ar ilgu kaktā stāvēšanu, palikšanu

bez vakariņu putras vai pat ar kādas lielas rokas dotām sāpīgām sukām pa viņa sēžamvietu. Visnejaukāk, ja māte pavēlēja pašam nolaist bikšes, lai žagars labāk tiekot klāt dibentelim, kas taču ne pie kā nebija vainīgs. Visļau-nāk, ja tāda sodīšana notika, lielajiem brāļiem redzot un smīnot. Bet ko tu, cilvēks, padarīsi? Kam spēks, tam vara. Jancim vēl nebija ne viena, ne otra.

Jūra zalkšuciemiešiem bija galvenā maizes devēja. Viņi to bijāja un mīlēja un par naidīgu un bīstamu neuzskatīja pat visbaisāko vētru laikā. Nodokļus par savu lieso zemīti naudā un graudā visu laiku maksāja varasvīriem, bet jūrai meslus ne naudā, ne graudā dot nevajadzēja. Jūra pati viņiem deva, cik gribēja, un ņēma, ko gribēja, bet nekad, cik tālu vien sniedzās ciema atmiņa, nebija paņēmusi kādu mazu cilvēk bērnu. Tālab Jancim bija atļauts jūrā plūncāties, protams, tikai pie paša krasta, un vāļāties saules svelmes sakarsētajās smiltīs vai sēdēt uz kāda akmens veča pleca un domāt tikko domāt sākuša cilvēka neizdomājamās domas, vienatnē meklējot atbil-des uz pieaugušajiem uzdotajiem un parasti neatbildē-tajiem jautājumiem. Lielajiem taču vajadzēja zināt visu, bet tie nezināja vis. Viņi tikai izlikās gudri esam. To Jancis jau bija apjautis.

Pat, viņaprāt, visugudrā vecāmāte nemācēja atbil-dēt, kad viņš tika pajautājis, kā mīļā saule nenoslīkstot, vakarā jūrā ienirdama, un kur saulīte pa nakti guļot, vai patiesi saltajā, dziļajā dzelmē.

Vecāmāte aizvien teica, ka to visu zinot vienīgi Dievs, bet uz Janča vaicājumu, kur varētu satikt Dievu, savties sacīja, ka Dieva mājas esot cilvēkam neaizsniedzamajās debesīs. Taču to viņš, "Silajodu" Jancis, pats zināja, ka pat

mazais, baltais debestiņš ir neaizsniedzams, tur cilvēks nokļūst tikai pēc savas nomiršanas. Viņš ir dzīvs, tāpēc pie Dieva debesīs netiek un tam neko pajautāt nevar. Bet neatbildētu jautājumu sakrājies daudz un nāk klāt aizvien jauni.

Tā nu viņš domāja un domāja, un reizumis pašam jau šķita, ka ir kaut ko izdomājis, bet tad attapa, ka atkal nekā. Velti bija tērējis laiku – tā teica vecaistēvs, ja vecā-māte pārmēru ilgi par kaut ko prātoja un neko prātīgu neizprātoja.

Kad piedzima Janča mazā māsa Martiņa, viņš tika līdz apnikumam taujājis gan mātei, gan vecaimātei, kā un no kurienes rodas bērni.

Vai viņam to paskaidroja?

Kur nu ko tādu no viņām sagaidīsi! Viņam kā muļķa mazulim stāstīja seno pasaku, ka bērnu atnesot stārķis. Reizumis tādu sīkaliņu varot atrast arī kāpostos vai zem kāda krūma, ja labi pameklējot.

– Bet kā ziemā, kad kāposti neaug un stārķi aizlidojuši? – Jancis neatlaidās.

Tad bērniņu atgādājot kāds rūķis.

Bet viņš tādu rūķi nekad nebija ne pa gabalu manījis, toties bija redzējis ne vienureiz vien, kā atnesas govs vai aita. Gotiņa guļ, smagi elš, skatās uz cilvēku lielām, lūdzošām acīm. Redzams, tai ir dikti grūti. Un tad tā piepeši iestenas un no tās izlien laukā slapjš teliņš. Vispirms pabāž galvu, blāvām acīm paveras pasaulē, vai nedraud briesmas, un tad raušas pats ārā.

Jancim bija skaidrs, ka teļš ir bijis govs vēderā, bet kā tas tur ir varējis dzīvot?

Kā nav tumsā un slapjumā noslāpis?

Viņam sacīja parasto sakāmo:

– Kad izaugsi, pats sapratīsi.

Jancis reiz bija redzējis arī to, kā bullis aplec govi. Tad viņam bija licies, ka lielais bullis dara govij pārestību, bet vectēvs, gods kam gods, bija viņam paskaidrojis:

– Tā tam, dēliņ, jānotiek, lai dzīvība uz zemes neiznīkst. Bullis iesēj govī teļu tāpat, kā tu iesēj dobē zirni. Tam zemē arī nav gaismas, tomēr, redz, uzdīgst. Tāpat iraid ar teliņu. Tā tam jānotiek...

Viņš bija uzdrīkstējies vectēvam pavaicāt, vai bērnus arī iesējot, kā tas notiekot un kurš esot bērnu sējējs, bet tad gan vectēvs bija apjucis un noburkšķējis:

– To prasi mātei.

Viņš neprasiņa, jo atbildi jau zināja. Atbilde būs tāda, ka atbildes nebūs.

Tad nu pētīja pats, ko varēja izpētīt. Ko nevarēja, atlika uz vēlāku laiku, kad ies skolā un būs tapis gudrāks. Viņš uz šo skolā iešanu lika lielas cerības un ticēja tās visspēcībai gluži kā vecāmāte baznīcai. Bija grūti saprast, kāpēc lielais brālis Pēteris meklēja visādus ieganstus, lai tikai nebūtu jāsēž pie galda un jāmācās. Viņš, Jancis, kuru brāļi sauca par knauķi, ar vecāsmātes palīdzību jau bija iemācījies lasīt. Tiesa gan, burtus kopā likt nācās ar boksterēšanu, un tas nebija viegls darbs, tomēr viņš to boksterēšanu bija izpratis un pieveicis. Vecāmāte viņa pūles novērtēja un teica savam dēlam, Janča tēvam:

– Just, sāc krāt naudu! Janķelim ir gaiša galva, būs jāsūta augstās skolās.

Viņš, to dzirdot, jutās lepns un priecīgs un no sirds vēlējās drīzāk nokļūt tajās augstajās skolās, jo tur gan viņš uzzinās visu, ko nezina. Tur jau nu gan uzzinās! Šo

savu pārliecību zēns pateica arī vectēvam, bet tas nogrozīja galvu.

– Es, dēls, tajās augstajās skolās neesmu bijis, tikai no ļaužu mutes dzirdējis, ka tur cilvēks patiesi gūstot lielu prāta gudrību. Bet sirds gudrību varot pazaudēt, jo tās vietu ieņemot lepnība un kāre pēc pārmēru labas dzīves. Lai Dievs tev stāv klāt, kad tu tur mācīsies, un pasargā no visām pasaules nedienām!

Tā “Silajodu” Jancis pats saviem spēkiem soli pa solītim iepazīna sarežģīto dzīvi, kas virmoja ap viņu, negribīgi atklādama noslēpumus, kas ir sen zināmi, tomēr katram jāatklāj no jauna.

2

JUSTS SILAJODS

Zalkšuciems rāmi snauda, karstās vasaras dienas tveices, siena pļaujas gurduma un jūras bangu šalkas ieaijāts. Darbi pļavā veicās raiti, bez aizķeršanās, un ļaudis varēja atļauties diendusā īsu brīdi tīksmi pazvilnēt ēnā dārzā zem ābeles vai liepas pagalmā. Lielās ārpasaulē notikumi viņiem, darba nogurdinātiem, šķita tāli un nesvarīgi. Ciema ļaudis, paši tajos nepiedalīdamies, pat lāgā nesaprata un pārmēru arī nepūlējās saprast, ko tiem vēstīja divi mazi radioaparātiņi un divas avīzes. Tik vien pa visām astoņām sētām to tālās pasaules ziņu teicēju šajā ciemā bija. Protams, neviens zalkšciemietis nebija tik trūcīgs, lai pats nevarētu pasūtīt “Jaunākās Ziņas” vai “Brīvo Zemi”. Ikviens varēja, taču nepasūtīja, jo nejuta lielu vajadzību pēc visa tā, kas šajās papīra lapās rakstīts.